

Tadeusz Wawak
Uniwersytet Jagielloński
Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej

OD A. BOLLANDA DO E. DEMINGA – EWOLUCJA ZASAD ZARZĄDZANIA JAKOŚCIA KSZTAŁCENIA TOWAROZNAWCÓW

**Towaroznawstwo w realizacji celów
zrównoważonego rozwoju**

Radom, 25-26 września 2008

- **Towaroznawstwo w Wyższym Studium Handlowym w koncepcji prof. A.Bollanda.**
- **Wymagania Prof. A.Bollanda dotyczące jakości kształcenia towaroznawców, determinujące zasady zarządzania jakością w WSH.**
- **Wymagania dr E.Deminga dotyczące zarządzania jakością adoptowane do szkoły wyższej.**

Prof. dr hab. Arnold Bolland założył w 1924 roku Instytut Towaroznawczy w Krakowie. W tym roku William Edwards Deming uzyskuje stopień magistra nauk ścisłych na University of Colorado. W roku 1928 stopień doktora filozofii w dziedzinie fizyki matematycznej na Yale University. Panowie zapewne nigdy o sobie nie słyszeli, albowiem różni ich znacznie data urodzenia. Arnold Bolland urodził się w 1881 roku, a E. Deming w 1900 roku w USA. Profesor A. Bolland był chemikiem, który ukończył Politechnikę Lwowską, w 1910 roku uzyskał stopień doktora nauk technicznych, a w 1918 habilitował się w zakresie mikrochemii w tejże Politechnice Lwowskiej.

W wyniku aresztowania w znanej akcji władz niemieckich przeciwko krakowskiemu ośrodkowi naukowemu i wywiezieniu do obozu Oranienburg-Sachsenhausen, mimo uwolnienia, nadal prześladowany umiera w listopadzie 1940 roku w wieku 59 lat. W tym czasie E.Deming pracuje jako doradca do spraw prób losowych w biurze Spisu Powszechnego, z dala od wojny, w USA. Dr E.Deming umiera w grudniu 1993 roku w wieku 93 lat.

Co ich łączy? Są doktorami nauk ścisłych (chemia i fizyka matematyczna) oraz do swej pracy naukowej i organizacyjnej podchodzą z niezwykłą dokładnością i stanowczością. Obu panów pasjonuje dobre zarządzanie i zasada, że jeśli coś robisz , to rób dobrze za pierwszym razem. Bardzo wysoko cenili sobie jakość pracy oraz jakość wyrobów i usług.

Co ich łączyło z towaroznawstwem? Profesor A.Bolland założył w 1924 roku Instytut Towaroznawczy w Krakowie. Dr E.Deming wniósł olbrzymi wkład w statystyczną kontrolę jakości towarów i proces doskonalenia jakości towarów. Dla obu doskonalenia jakości towarów i płynące z niej korzyści były przedmiotem wieloletniej pracy naukowej, doradczej i działalności praktycznej (biznesowej).

Obaj byli uczonymi wysokiego formatu, profesorami akademickich uczelni ekonomicznych (znanymi w kraju i zagranicą) oraz praktykami (menedżerami i konsultantami). Obaj zajmowali się metodologią i oceną jakości towarów.

Dr E. Deming był mistrzem statystycznej oceny, a prof.

A. Bolland – towaroznawczej. W trakcie inauguracji roku

akademickiego 1927/1928 WSH Profesor wygłosił wykład

inauguracyjny na temat: „O wprowadzenie zasady

zaopatrywania towarów we wskaźnik będący miernikiem ich użyteczności”.

W roku 1933, nakładem Wydawnictwa Wyższego Studium Handlowego w Krakowie ukazała się książka profesora A.Bollanda, zatytułowana: „Ideologia Wyższego Studium Handlowego w Krakowie. Jej geneza, realizacja i perspektywy”, przedstawił w niej:

- ideologię,
- misje i cele Wyższego Studium Handlowego w Krakowie,
- strukturę uczelni,
- realizowany program na pięciu kierunkach,
- dotychczasowy dorobek naukowy,
- sylwetkę absolwenta WSH i jego zatrudnienie,
- filozofię zarządzania jakością kształcenia pierwszych towaroznawców w Polsce w WSH,
- profil kształcenia towaroznawców i ich miejsc w gospodarce i nauczaniu w akademickiej uczelni ekonomicznej.

W art. 1 Statutu Wyższego Studium Handlowego czytamy:
„Wyższe Studium Handlowe w Krakowie ma charakter szkoły
akademickiej. Ma ono za zadanie krzewienie nauki umiejętności w
szerokim tych pojęć znaczeniu. Do tego celu dąży ono przez:

1. dostarczenia młodzieży wyższego wykształcenia, a mianowicie takiego, dzięki któremu można dać społeczeństwu jednostki zdolne do stworzenia samodzielnych, państwowo i społecznie – twórczych warsztatów pracy, sferom gospodarczym czołowych pracowników;
2. pielęgnowanie badań i prac naukowych;
3. przez szerzenie wiedzy specjalnej w społeczeństwie”.

Już pierwszy artykuł Statutu WSH w Krakowie opracowany przez Prof. A.Bollanda:

1. mówi o społeczeństwie wiedzy, wyprzedzając pojawienie się tego pojęcia kilka-kilkadziesiąt lat;
2. definiuje wyższe wykształcenie jako zdolność do samodzielnego tworzenia miejsc pracy, oceniając skutki kształcenia przez pryzmat skutków jakie ono wywołuje a nie zasobów informacji jakie ma student ponieść; do tego rodzaju sposobu oceny wykształcenia obecnie dążymy;
3. uważa za konieczne, aby uczelnie prowadziły badania i prace naukowe, włączając do nich studentów; to kolejne wyzwanie przed którym obecnie stoimy.

Pobrano z portalu
<http://madeusz.wawak.pl>

ZES

Pobrano z portalu
<http://tadeusz.wawak.pl>

Prof. A.Bolland był kierownikiem Instytutu Towaroznawczego, który założył w 1924 roku oraz pierwszym i jedynym dyrektorem WSH w Krakowie w latach 1926-1938, a po uzyskaniu praw akademickich decyzją sejmu w 1937 i przekształceniu WSH w Akademię Handlową zostaje pierwszym jej rektorem (1938-1939). W roku akademickim 1933/24 w WSH było prowadzonych pięć kierunków studiów, w tym dwa kształciły towaroznawców:

1. kierunek handlu towarowego – towaroznawczy, przemysłowo-eksportowy,
2. kierunku pedagogiczny ze specjalnością towaroznawczo-geograficzną.

Na pierwszym kierunku przygotowano towaroznawców do przedsiębiorstw, banków, rolnictwa a na drugim do uczenia towaroznawstwa dla szkół handlowych. W przeciągu 3 lat studenci towaroznawstwa mieli do zaliczenia 31 przedmiotów w ciągu 9 trymestrów. W przeciągu 3 lat studenci wszystkich kierunków studiów musieli zaliczyć 6 obowiązkowych przedmiotów z zakresu towaroznawstwa:

1. towaroznawstwo nieorganiczne z ćwiczeniami,
2. chemia towarów,
3. metody badania towarów,
4. towaroznawstwo organiczne,
5. ćwiczenia z towaroznawstwa szczegółowego,
6. seminarium towaroznawcze i proseminarium z zakresu inicjatywy gospodarczej.

Na genezę ideologii (misji i celów) Wyższego Studium Handlowego w Krakowie wpłynęło wiele czynników. Do nich należało między innymi:

1. Przeświadczenie o silnie wzrastającej doniosłości spraw gospodarczych w całości życia państw, społeczeństw i narodów oraz życia jednostek,
2. Przekonanie, że jednym z najważniejszych miejsc rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych kraju jest akademicka uczelnia gospodarcza (ekonomiczna).

Pobrano z portalu
<http://tadeusz.wawak.pl>

3. Świadomość, że założenia ideologiczne akademickich uczelni ekonomicznych (ogólne) powinny opierać się na realiach gospodarczych z których wynika, że społeczeństwo oczekuje zwiększenia dochodu i bogactwa społeczno-państwowego. Uczelnia powinna drogą nauczania i dociekania naukowego oraz wychowania zdobyć i przysporzyć oraz zapewnić państwu i jego obywatelom te środki materialne oraz ten dobrobyt, które daje się osiągnąć drogą intelektualnej pracy (czyli z wykorzystaniem wiedzy) we wszystkich dziedzinach działalności gospodarczej (był więc zwolennikiem gospodarki opartej na wiedzy, którą ma dostarczyć uczelnia).

4. Pewnik, że założenia ideologiczne (specjalne) dla WSH musiały być swoiste zarówno pod względem jakościowym jak i ilościowym albowiem opierały się na specyficznych przekonaniach i poglądach założycieli (w tym głównie prof. A.Bollanda) na funkcjonowanie uczelni (dziś powiedzielibyśmy na zarządzanie jakością kształcenia) i realne konkretne efekty kształcenia.

Prof. A.Bolland oparł program kształcenia w WSH w tym w zakresie towaroznawców, handlowców i nauczycieli zawodu na dwóch zasadach głoszących konieczność:

1. nastawienia programu studiów w kierunku kształcenia naukowych inicjatorów życia gospodarczego;
2. dostosowania programu kształcenia wykonawców życia gospodarczego.

„Zasadą naczelną programu uczelni stanowi teza o konieczności kształtowania i wychowania w niej umysłowości inicjatorskich i twórczych w dziedzinie myśli i czynów gospodarczych w pierwszym rzędzie, w drugim zaś rzędzie wykonawców życia gospodarczego”
(Czy ta zasada obecnie obowiązuje?)

Do tych szczególnych i swoistych poglądów na kształcenie prof. A.Bollanda, które do dziś nie straciły na ważności, mimo że zostały sformułowane w połowie lat dwudziestych XX wieku, należą między innymi następujące stwierdzenia:

1. Akademickie uczelnie ekonomiczne winny współdziałać z organizacjami gospodarczymi.
2. Absolwenci WSH dysponujący wiedzą handlową i techniczną (towaroznawczą) winni zdaniem Prof. A.Bollanda, być pionierami, organizatorami i twórcami nowych warsztatów pracy i nowych wartości gospodarczych, szczególnie winni być założycielami małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych.

ZES

3. Młodzież akademicka musi posiadać wielkie zdolności umysłowe i wysoką jakość charakteru, albowiem na ich mózgi trzeba nałożyć obowiązek twórczej pracy niezbędnej do zwiększenia dochodu społecznego Polski.
4. Prowadzenie nauczania, badania, kształtowanie umysłowości młodzieży oraz wychowania jej winno należeć przede wszystkim do osób posiadających kwalifikacje nauczycieli akademickich.

Seminarium towaroznawcze i połączone z nim proseminarium z zakresu inicjatywy gospodarczej było obowiązkowe na wszystkich kierunkach studiów przez 3 trymestry drugiego roku studiów. Seminarium to profilowało studia w WSH i wskazywało na konieczność połączenia wiedzy towaroznawczej i umiejętności (dziś powiedzielibyśmy biznesowych) z zakresu inicjatywy gospodarczej.

Prof. A.Bollanda łączy tu towaroznawstwo ze wzrostem zrównoważonym, który postrzega jako rolę właściwie wykorzystania surowców z punktu widzenia towaroznawczego na rozwój gospodarki Polski.

W okresie kiedy rozpoczął swoją działalność Polski Komitet Normalizacyjny podjęto pracę zespołową z zakresu inicjatywy handlowo-przemysłowe w zakresie normalizacji produktów przemysłowych i handlowych. W roku 1932 uczestnicy omawianego seminarium rozpoczęli prace dotyczące możliwości wykorzystania wynalazczości technicznej oraz przedsiębiorców, których wynikiem byłoby opracowanie publikacji pt. „Komerccjalizacja wynalazczości w Polsce”.

Połączenie towaroznawstwa z inicjatywnością i przedsiębiorczością w kształceniu absolwentów WSH było przedsięwzięciem nad wyraz nowatorskim i potrzebnym dla rozwoju polskiej gospodarki i kariery absolwentów tej uczelni. Szkoda, że z takiego postrzegania roli kształcenia towaroznawców zapomniano na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku. Towar przestał wtedy być kategorią rynkową, stał się rzeczą o określonych parametrach technicznych. Było to następstwem zastąpienia w tym czasie gospodarki rynkowej przez socjalistyczną.

Czy dziś kształcimy przedsiębiorczych towaroznawców?

W.E.Deming jest przykładem wykładowcy, który mówi co wie, a wie co mówi, albowiem łączy głęboką wiedzą z praktyką, co pozwala mu być kompetentnym konsultantem. W dniach 20-23 lutego 1990 roku dr E.Deming prowadził wykłady w Filadelfijskiej Izbie Handlowej dla menedżerów. Uczestniczący w tym seminarium W.J.Latzko i D.M.Sanders notowali wypowiedzi dr E.Deminga i napisali książkę pt.: „Cztery dni z dr Demingiem. Nowoczesna teoria zarządzania”, stała się ona jedną z dwóch podstawowych pozycji źródłowych opracowania.

Zdaniem dr E. Deminga dyrektor naczelny (rektor, dziekan) nie może narzucić nowego stylu zarządzania i dokonać gwałtownej rewolucyjnej restrukturyzacji zarządzania. Gwałtowna zmiana może wprowadzić chaos w organizacji. Zmiany muszą postępować stopniowo według przyjętego programu jakościowej restrukturyzacji zarządzania. Powolna ewolucja prowadzi do trwałych przekształceń. Dlatego też uczelnie powinny przechodzić, według ustalonego programu, proces transformacji i tradycyjnych, zarządzanych według zasad w jakim funkcjonowały (feudalno-socjalistycznych) w rynkowe otwarte na Europę i świat. Kształcenia współczesne towaroznawców znacznie odbiega od tego, z jakim mieliśmy do czynienia w PRL.

Pobrano z portalu
<http://tadk.usz.waw.pl>

Wdrożenie filozofii E.Deminga zarządzania przez jakość wymaga od menedżerów wtajemniczenia pracowników w arkana systemu głębokiej wiedzy i realizacji 14 zobowiązań, które można zaadoptować do potrzeb koniecznej jakościowej restrukturyzacji zarządzania jakością kształcenia (w tym i towaroznawców) w polskich uczelniach.

ZOBOWIĄZANIE nr 1 – „Wytrwałość w zamierzeniach”

Władze uczelni i wydziału muszą publicznie określić swe długofalowe zamierzenia w zakresie zarządzania jakością kształcenia (towaroznawców), które mogą ewoluować i ulegać zmianie jeśli zajdzie ku temu potrzeba. Następnie powinny wytrwale dążyć do ich realizacji, wdrażając teorie TQM i tworząc klimat do jej realizacji na każdym stanowisku pracy.

ZOBOWIĄZANIE nr 1 – „Wytrwałość w zamierzeniach”

ZOBOWIĄZANIE nr 2 – „Przyjęcie nowej filozofii”

ZOBOWIĄZANIE nr 3 – „Rezygnacja z uzależnienia od masowej kontroli technicznej”

ZOBOWIĄZANIE nr 4 – „Koniec zamawiania towarów i usług jedynie na podstawie ceny”

ZOBOWIĄZANIE nr 5 – „Nieustanne doskonalenie procesów, wyrobów, usług”

ZOBOWIĄZANIE nr 6 – „Uczenie nowych umiejętności”

ZOBOWIĄZANIE nr 7 – „Przywódcztwo”

ZOBOWIĄZANIE nr 8 – „Wyeliminować strach”

ZOBOWIĄZANIE nr 9 – „Przełamanie barier między pionami”

ZOBOWIĄZANIE nr 10 – „Bez sloganów, nawoływań i arbitralnych celów”

ZOBOWIĄZANIE nr 11 – „Bez zadań ilościowych dla pracowników”

ZOBOWIĄZANIE nr 12 – „Usunąć bariery, które utrudniają ludziom odczuwanie dumy z pracy. Zrezygnować z dorocznych ocen pracowników”

ZOBOWIĄZANIE nr 13 – „Oświata i rozwój”

ZOBOWIĄZANIE nr 14 – „Cel: transformacja”

Pobrano z portalu
<http://tadeusz.wawak.pl/>

ZES

ZOBOWIĄZANIE nr 7 – „Przywództwo”

Rektor i dziekan oraz wszyscy przełożeni w uczelni powinni dążyć do tego aby zostać i być przywódcą. Do cech przywódcy dr E.Deming zaliczył:

1. Rozumie, w jakim stopniu praca grupy odpowiada celom firmy.
2. Myśli o wcześniejszych i późniejszych fazach danego procesu.
3. Stara się stworzyć wszystkim takie warunki w pracy, by dawała im radość.
4. Jest trenerem i doradcą, a nie sędzią.
5. Korzysta z liczb, żeby lepiej zrozumieć swoich ludzi.
6. Pracuje nad udoskonaleniem systemu, w którym działa wraz ze swoimi ludźmi.
7. Wzbudza zaufanie.
8. Nie oczekuje doskonałości.
9. Słucha i się uczy.
10. Umożliwia pracownikom wykonywanie ich zadań.

Dopiero sukces TQM w Japonii spowodował odbudowanie zainteresowania tą koncepcją filozoficzną zarządzania organizacjami w Stanach Zjednoczonych i w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo.

Natomiast koncepcja Prof. A.Bollanda jak kształcić towaroznawcę, aby po ukończeniu studiów mógł dobrze zarabiać na znajomości towarów oraz jak zarządzać jakością kształcenia oczekuje nadal na pogłębiona realizację.

Koncepcja Prof. A.Bollanda, głosząca że sukces zapewnia gospodarce wiedza, innowacyjność i przedsiębiorczość pracowników, a szczególnie zarządzających dziś nabiera na znaczeniu w całym świecie.